

Thracia se cuvine semnalată o nouă și importantă ediție a epigramei din Cekancevo, comentată de Boris Gerov. E o contribuție prețioasă la lămurirea unui text dificil, studiat altă dată de Rudolf Egger, dar încă obscur în multe din elementele sale.

D. M. Pippidi

NOUVEAU CHOIX D'INSCRIPTIONS GRECQUES. Textes, traductions et commentaires par l'Institut Fernand Courby (Nouvelle collection de Textes et Documents publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé), Paris, Les Belles Lettres, 1971, 234 p. in 16°.

Cu vreo zece ani în urmă, o culegere de inscripții cu titlul : *Choix d'inscriptions grecques*, întocmită de membrii aceluiași Institut Courby și publicată de aceeași editură „Les Belles Lettres”, a fost semnalată și apreciată favorabil în revista noastră (IV, 1962, p. 398—399). Măcar că urmărind un țel identic, cartea de care e vorba astăzi nu-i nici lucrarea de care am avut să mă ocup, nici vreo ediție a ei revăzută și îmbunătățită. Primul *Choix* fiind repede epuizat, autorii, solicitați să-l repună oarecum în circulație, au preferat să ofere publicului o *Nouă alegere*, realizată după aceleași criterii la un nivel mai înalt de exigență și de acribie.

Volumul înfățișează deci o nouă serie de documente de pe întreg întinsul lumii grecești, aparținând unor categorii reprezentate în prima culegere, dar și altora nepuse la contribuție în lucrarea veche. La un loc, cele 53 de texte din *Choix*, completate cu cele 37 din *Nouveau choix*, alcătuiesc o antologie de inscripții grecești totodată variată și bogată, menită să aducă servicii prețioase categoriei de cititori căreia se adresează cu precădere și care sînt studenții universitari.

Față de prima culegere, cea de-a doua prezintă particularitatea de a ne oferi lemne complete și un aparat critic dezvoltat, ceea ce înseamnă că pentru fiecare document ni se dau — într-o ordine care nu-i simplă cronologică, dar și genetică — nu numai toate edițiile textului, începînd cu cea mai veche, dar și trimiteri la principalele lucrări unde textul e discutat și valorificat, în total sau în parte. La rîndul lor, notele critice — în măsura posibilului complete — urmăresc să pună pe cititor în situația de a înțelege în ce fel și prin meritul cui s-a constituit textul, procesul anevoios și lent, a cărui urmărire e deosebit de instructivă, mai ales pentru începători.

Sub raportul alcătuirii, am apucat să spun că lucrarea adună 37 de inscripții diferite prin conținut și proveniență : primele cincisprezece sînt decrete de cinstire sau referitoare la un aspect caracteristic al vieții de cetate (religie, aparat judiciar și militar), la care se adaugă un tratat, o scrisoare de guvernator roman, două legi, mai multe documente financiare sau referitoare la proprietatea funciară, șase dedicații și acte de fundație, în sflșit trei epigrame funerare și votive. Firește, despre oricare din ele s-ar putea spune că nu-i nici unică, nici cea mai reprezentativă din categoria pe care e chemată s-o reprezinte. Ca în orice lucrare întemeiată pe selecție, un element de apreciere subiectivă nu lipsește nici din acest *Nouveau choix*. Dar ceea ce e sigur și evident la cea mai superficială răsfoire a cărții e că nici un text luat în considerare nu-i lipsit de semnificație și că, de altă parte, amplasarea comentariului — lingvistic, istoric ori prosopografic — nu lasă nimic nerelevat din ceea ce constituie importanța fiecărei piese¹.

¹ La pregătirea volumului au lucrat : R. Foray, B. Helly, A. Laronde, J. Marcillet-Jaubert, J. Pouilloux, J.-P. Rey Coquais, P. Roesch, G. Roux, A.-M. Vêrilhac. Contribuția fiecăruia nu-i împede indicată, dar sîntem asigurați că înainte de a fi trimise la tipar toate textele au fost citite și discutate de întregul colectiv de autori.

Dintre decretelor de cinstire, primele două sînt din Atena, ambele din sec. al III-lea și ambele în onoarea unor *taxiarchi* răsplătiți pentru merite deosebite. Altele vin din Histria, la vremea lor editate și studiate în această revistă: e vorba de decretul în cinstea solilor trimiși să trateze cu Zalmodegikos (Studii clasice III, 1961, p. 53—66) și de acel în cinstea lui Agathocles fiul lui Antiphilos (*ibid.*, V, 1963, p. 137—163). Interesul acestor documente de la periferia lumii grecești, unice în felul lor, e bine pus în valoare de autorii celor două comentarii, perfect informați despre studiile publicate la noi cu privire la istoria Dobrogei în epoca elenistică. Cu decretul milesian pentru Eirenias fiul lui Eirenias (167—160 î.e.n) regăsim tipul de decret făcut să răsplătească serviciile de ordin diplomatic aduse metropolei asiatice de un fiu al ei bine văzut la curțile regilor Eumenes al II-lea și Antiochos al IV-lea. Două decrete din Argos — unul pentru rodieni, altul pentru locuitorii unei mici cetăți din Arcadia, Pallantion — prezintă interesul de a arunca lumini asupra situației politice și religioase în Pelopones la sfîrșitul secolului al IV-lea. Rubrica decretelor onorifice se încheie cu o hotărîre a Adunării delfienilor menită să cinstească pe o harpistă din Theba venită să aducă lui Apollon prinosul talentului ei într-un an cînd, din pricina războiului cu Mithridate, concursurile pythice nu puteau avea loc. Textul evocă un aspect interesant al vieții religioase și muzicale într-o cetate de seamă a Greciei elenistice, dar e și un document uman curios, care ne permite să cunoaștem sentimentele și pietatea tinerei artiste, al cărei talent și a cărei dezinteresare sînt proclamate cu căldură în expunerea de motive a hotărîrii.

Despre inscripțiile din celelalte categorii adunate în volum e greu să dau amănunte, atît sînt de variate și de semnificative — fiecare în felul ei. Subliniez, oricum, interesul celor două legi — din Delfi și din Thasos —, una privitoare la opreliștea de a scoate vin din stadiul sanctuarului (pentru a împiedica eventuala punere în vânzare a ofrandelor aduse de credincioșii zellor), alta reglementînd obligațiile cetății față de familiile unor cetățeni căzuți pe cîmpul de luptă, către jumătatea secolului al III-lea. Acest din urmă text oglindește nu numai recunoștința publică față de părinții și copiii ostașilor defuncți, dar și tendința de a le conferi acestora onoruri cvasi-divine, sustrăgîndu-i de la condiția morților de rînd.

Documentele financiare reproduse sub numerele 20—24 sînt desigur instructive, dar poate cam numeroase în raport cu legile sau cu tratatele, din care ni se oferă un unic exemplu. Binevenite, în schimb, documentele privitoare la proprietatea funciară: stîlpi ipotecari (în cea mai mare parte din Attica), socoteli ale colegiului de *poletai*, actul de arendă a unui teren sacru, în sfîrșit un regulamentul de exploatare a unor domenii obștești. Urmează mai multe dedicații și acte de fundație (deosebit de interesantă inscripția din Palmyra publicată sub nr. 31), apoi mai multe epigrame funerare și votive, dintre care una, cu adevărat senzațională, din săpăturile de la Ai-Chanoum (Afganistan), editată și comentată de L. Robert numai cu trei ani în urmă (CRAI, 1968, p. 416—457).

Indici foarte bogați încheie volumul: de nume proprii și de materii, dar și de cuvinte grecești — cit se poate de complet și care va aduce servicii neprețuite celor ce vor consulta culegerea.

În ansamblu, o lucrare foarte bine făcută și bine venită pentru învățămîntul epigrafiei în universități și pentru exerciții de seminar. Cititorul o încheie cu sentimentul de a fi învățat mult, citînd-o, și cu regretul de a o fi parcurs prea curînd.